

Forfatter: ?

Titel: Tanker ved Synet af de menneskelige Elendigheder.

Citation: ?: "Tanker ved Synet af de menneskelige Elendigheder.", i ?: *Luxdorpha samling af trykkefrihedens skrifter 1770-1773: Række 1 bind 18*, A.F. Stein, 21.04.1771, s. 1.
Onlineudgave fra Trykkefrihedens Skrifter: https://tekster.kb.dk/text/tfs-texts-1_018-shoot-workid1_018_014.pdf (tilgået 06. maj 2021)

Anvendt udgave: Luxdorpha samling af trykkefrihedens skrifter 1770-1773: Række 1 bind 18

Ophavsret Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse.

[Læs Public Domain-erklæringen.](#)

↵

Tanker

Ved

Synet

af

de menneskelige

☒ Elendigheder.

☒ En Riig og en Fattig mødte hinanden, men HERren gjorde dem begge.

☒ i Kiøbenhavn den 21 April 1771.

☒ Trykt hos August Friderich Stein, og findes hos hannem tilkiøbs.

2

3

☒ Cleon, en rig Adelsmand, af en Familie bekiendt ved sine dydige Fornemmelser og ædle Handlinger, møder en Dag Solim, som, bag en Busk, tankefuld overvejer sine Elendigheder. Cleon standser, nærmer sig, for at mærke den skiælvende Sørgendes Toner; hans Hierte, ikke ubevandt ved de Elendiges Taarer, ved de Plagedes Smerter fremstilte sig for at dele Solims bittre Øye- blikke.

4

☒ 4 Solim:

☒ Viise Skaber! din mærkværdige Huusholdnings-Maade her paa Jorden forvirrer, forvilder dine kortsynede Skabninger: de vil begri- be dine Veye; men gid de vilde allene beundre dine Spor!

☒ Da din Viisdom udviklede mig af mit raa Intet, og tilloed mig, at see din Verden, denne mærkværdige Klæde, gav mine forvirrede Graad noksom tilkiende, at min Siæl, disværre! havde tabt de glade Evner, at beundre din Viisdom saaledes, som jeg burdte; — ja mine Taarer, disse den menneske Elendigheds sandfærdige Pro- pheter, maledede for min nysblæste Siæl Livets Plager, vel med forvirrede Træk, men med rørende Farver. Din lille spæde og afmægtige Skabning læspede, Alviise, om din Adams Fald, om det tillukte Paradies, men glæd dig min Aand! om den oplukte Himmel. — Skulde vel din nyefødte Skabning være til, uden, om ikke kiendeligen, saa dog paa en uformærkt Maade, med raa Sukke, med Børne-Taarer at begynde

5

☒ 5 sin Livs Gang med sin Liig-Sang? — Var Tabet af den søde Lighed efter dig, Alviise, ube- tydelig? — Skulde Copien af dit Mester-Styk- ke, evige Byg-Mester, møde Verden med en munter Latter, da Originalen selv, din kort til- forn lyksalige Adam løb bort bag en mørk Busk for at giæmme sig, sin Skam og sin Skræk langt fra ditdir milde Ansigt, som da lynede af Grumhed og Vrede? — Skulde din Fiende, din Faldne træde ind i din Verden, som i en Danse-Sahl, med et muntert Ansigt, med et vittigt Udseende, i en flygtig vild Stilling? — Skulde det vel have kostet din Almagt meere Viisdom eller din Viisdom meere Almagt, at tillade mig at see Verden første Gang, som en 30 Aars A- dam, end som en lille, spæd, svag og hielpetræn- gende Skabning? — Har din Viisdom, Alviise, her forandret eller forringet sit dybe System, fordi den menneskelige Hovmod, den vittige Forfængelighed møder her en Afgrund af Viisdom og falder paa at binde sig med en Kiæde af unyttige, unødvendige og forvovne hvorfor? — Ney, Almægtige! din Viisdom, som

6

☒ 6 bedre indsaae det Breede og det Lange, det Høye og det Dybe i Synde-Faldet, end nogen af dine frelste Skabninger, behagede ved din Viisdom i Raad med din Almagt, at aftrykke et sørgelig Billede ved begge de

mærkværdige Ender af Livet paa vore ulydige Forældres Forbrydelser. Og, Retfærdige, behøvede vor Stolthed ikke denne Ydmygelse, eller Barmhjertige, gik din Retfærdighed for vidt i sin billige Vrede, i sin vreds Billighed? — Ney, som en retfærdig Hævner vilde du straffe, men som en barmhiertig Fader vilde du skaane. Skulde da, allerkiære- ste Skaber, min stolte Aand forvirres og for- skrækkes, forbittres og opirres ved den første Seene i Livets Elendigheder? — Ney Viisdom! ney Naade! — men Sange, men Sukke, men Taarer ledsagede af salige Glæder, af ømme Fornemmelser, af taknemmelige Henrykkelser skal ile til din Trone, og vidne, Alviise, om min Er- kiendtlighed. Skulde jeg tillade Misfornøysel- sen at være mit Hiertes Tolk ved Synet af Livets Elendigheder, disse uforbigængelige Følger af Ulydighed imod en Gud? — ney, en for-

7

[7](#)

[7](#) nuftig Glæde skal altid raade over en billig Be- drøvelse, og mit Hierte, det Hierte, du selv dannede, o! Evige, bør ikke være fremmet ved disse to uadskillelige Galskabs Venner. — Du vilde o Kierlighed! at disse to altid skulde være med hinanden, følge mig i Livet, følge mig i Døden. Lidelser og Livet skulde knyttes sammen som Siæl og Legeme; det eene maatte være det andet lige saa nær, som din Retfærdighed og din Barmhjertighed. Min Siæl nærer udi Smerterne, som i sit Element, skal aldrig med Uvillie vende om til mit Livs første Skridt; ney der hvor de menneskelige Elendigheder støde sammen der er den rette, den rige Materie til at beundre den Almagt, som fastsette Verdens Orden, at tilbe- de den Viisdom, som tillod Verdens Uorden, og at velsigne den Naade, som udvirkede Verdens Redning. Midt i den Punkt, hvortil alle Livets Smerter iiler, seer jeg min Gud. Min Aand, fordybet i sin trøstende Geometrie udmaaler her min evige Skabers Fuldkommenheder og tilmaaler sig lutter salige Glæder: mit vigtige Facit er værd at skrive: det bliver Evigheden.

8

[8](#)

[8](#) Naar min Aand forvirret omkastes i Plagers Hvirvel-Vind, og den afmæglig vil dukke under i Smerter Strøm, styrer du, Algode! Min Mistroe til Land, som er nær ved at synke. Skulde Livets Byrde trette den, som tør vente hastige og tilstrækkelige Kræfter fra en ubedragelig Himmel? Skulde Dødens Trusler skrække den, som kiender ikke andet end Liv? Og Armod, den saa ilde udraabte, Armod skulde den kyse den saa vigtige Skabning, et Menneske? — Ney. Vel betler jeg, men vid du Rige, at jeg betler om Erindringen af dit Fald i samme Øyeblik, som jeg betler om et Stykke af dit Brød. Bør du see mig for din Dør, uden at see hen til Døren paa din Grav? Og troer du, at det er en Skam for mig, at Verdens Herre sender mig til dig, for at skildre dig Livets Elendigheder, og væmmes du ved min Lykke, fordi jeg bær den i revne Klæder? Skulde jeg bytte min Viise Gud bort for din uvisse Gud? — Ney; Uviise.

[8](#) Troer du, o Rige, at Viisdom men trænger til Fløysel og Silke, for at gjøre sig elskvær-

9

[9](#) dig for sine Elskere, da følg mig til nærmeste Grav, hvor din Aand, bekiendt med fortryllende Billeder, overalt udstrøede i din bedragne Indbildning, ikke vil møde andet end den kolde Skræk, den zittrende Gysen, den gustne BeenRad. — Men ven din kielne Siæl til saadanne Betragtninger, som avles i Gravene, saa skal du finde Viisdommen at yngle for den i din fattige Broders fortørrede Been. Det vil koste din i Livets Elendigheder nye Siæl Væmmelser, Forskrækkelser, Forvirrelser, førend du bliver vant til at omgaaes den Viisdom, som prædiker midt iblant Støv og Forraadnelse; men kiendte du Viisdommen, da vilde du neppe nægte den de fleeste Timer af dine Lives Dage. Jeg væder, at da skulde din Haand med større Vigtighed og meere Nytte behandle et Dødninge-Been, end en Viin-Pokal i Kredsen af dine Venner, maaskee dine Forrædere. Henrykt af din Viise Huus- holdnings-Maade, kaster jeg mig, o evige Kierlighed! i dine Arme; og fra denne Freds-Have, vil jeg, med et uforsagt Mod betragte Udsigten af Livet og dets Plager; men min Aand vil

10

[10](#)

[10](#) ikke trette med den Viisdom, som paa en urykkelig Grund bygger alle sine Handler, og tillader ofte, at Menniskets Aand ikke møder andet, end et tyk Mørke og ukiendelige Skygger af den fortrøstende Rimelighed der, hvor vor TænkeSpæhre bør slippe, for ikke holde op at være Mennisker. Skulde ikke det højeste Væsen, der blæste de mindre fornuftige Væsner have sig noget forbeholden, ved hvis Beundring de aldrig skulde lade af at kiende ham, som Gud, som Almagt, som Viisdom, som Naade? Og tør vor Forvovenhed gaae saa vidt al vilde indskrænke vor evige store Overmand til at gjøre os hans svage og kortsynede Beundrere Regenskab for, hvorfor Dydens Natur skulle være af en anden Beskaffenhed, end Lastens Egenskaber, hvorfor det menneskelige Hierte skfulde fornemme For- skiæl paa Glæde og Smerte, hvorfor Forsynet vilde lukke sig ind, bag et Gardine af en u- igiennemtrængelig Almagt og Viisdom i de Tider; naar Menniskets

Skiebne behandles og omskiftes? Skulde min Armod og mine Smerter, min Nød og min Trang treffe saa nedrig og feig et

11

☒ 11 Hierte hos mig, at, fordi jeg mangler det nødvendige eller det Behagelige i en fordervet Verden, jeg da skulde dadle og bespotte den Almagt, som tillader mig at udgyde Taarer af Trang og Smerter, naar andre drukne af Livets skadelige Overflødigheder, leer og synger?— Ney; saavidt skulde min Fornuft ikke engang faae Raade-Rum, om den spilleMester allene, og Religionen ikke vidste at ydmyge den. Min Armod giver mig langt andre Lextioner: den peger paa den guddommelige Viisdom, som saae, at det Lidet er nyttigere saavel for det moralske, som for det physiske Liv, end det meget. Den giver mig det beste Begreb om de Fornuftiges evige Velgiørere, at han har til- maalt ethver af sine tænkende Væsener saa meget til Siæl og Legeme, som han forefandt for got og tilstrækkeligt; og er jeg vis om denne Sats (og hvad byder mig at tvivle herom?) hvad skulde da bevæge mig til at troe, at jeg har for lidet, fordi jeg er fattig, eller en anden for meget fordi han er rig; og det glade Begreb om denne Sats er just den første Grund-Steen til Sindets For-

12

☒ nøyelse og vor AandS Hviile og Nøysomhed i det Guddommelige Forsyns skiulte Ven.

☒ Ach! at mangen Rig havde et Hierte saa igiennemtrængt af disse guddommelige Fornemmelser, af disse glade Forestillinger, som et roelig og fornøyet Sind med Guds Villie fører med sig! Da vilde Fattig og Rig ikke blive to saa uendeligen ulige Skabninger i Verden. Den rette Kundskab om Forskiællen og Aarsagen til Forskiællen imellem en Croesus og en Lazarus vilde da aldrig avle Foragt eller Haardhed af sig.

☒ Cleon.

☒ Viise Solim! lad mig være den lyksalige Rige, som maa høre paa denne Lærdoms fulde Taler, at min Aand ikke skal være en fattig Aand i et riig Legeme.

☒ Solim.

☒ Og de har hørt, min Herre, paa min mavre Philosophie, og mine mangelhaftige Begreber ere blevne dem bekiendte!— ja: der seer de, min

13

☒ 13

☒ Herre, at den Arme har, i sin sørgelige Eenlighed, endnu en anden Næring, end nogle Stykker Brød. Den Almægtige er ogsaa hans Velgiørere. Kort at sige! den Arme fattes meere i de Mægtiges Indbildning, end han selv kand faae Leilighed til at fornemme. Hans Trang har hans Legeme til Gienstand; men den Arme veed ogsaa, at hans Legeme er forgiængelig og rører sig kuns for en kort Tid; hans udødelige Aand behøver ikke at mangle, naar den har Lyst og Drift til at matte sig med Betragtninger, der henter ham alting fra den Almægtiges rige For- raads Kammer. Der skammer han sig ikke ved at trygle; der afviser man ham ikke tom; der er aaben Taffel for hans hungrige og villige Aand.

☒ Cleon

☒ Men Solim! er det mueligt eller troeligt, at din Forfatning ikke gjør dig kied af Livet, eller bringer dig ind i en Længsel efter, ar Forsynet vilde sætte dig i den Riges Tilstand?

14

☒ 14

☒ Solim.

☒ Ney; aldrig, Cleon! aldrig. Det guddommelige Forsyn har en Spise, som ikke meget er i Brug ved den Riges Bord, men den retsindige Fattige ved hvad den duer til. Denne Spise er Nøysomhed. Vor udødelige Aand, imens vor Smerter Tid varer her i Livet, trænger til Mad og Drikke. Jo meere vor Aand bliver vandt til denne Spise, jo meere Liv, Vext og Kræfter faaer den. Den kand aldrig faae Leylighed til at betragte den, som et ækkelt og kiedsommeligt Manna; thi den evige Velgiøre- re giver den hverken meer eller mindre deraf, end den behøver til at tilfredsstille sig i dette Livs tørre og tornefulde Ørken. Dersom vor Aand fik for meget deraf, har den Viisdom, som vaager over udødelige Aanders Velgaaende, forud seet, at den vilde blive tryg og sørgeløs, mæt og kiedsommelig, doven og uvirksom, mat og frugtesløs. For nu at bevare Aanden fra disse snæliske Mangler, giver Viisdommen den Nøysomhed mod Maade. Dersom vor Aand fik for lidet deraf, saa vilde den ufeilbar blive bedrøvet og mis-

15

☒ 15 trøstet, afmægtig og udtæret, skrøbelig og brøstfældig, murrisk og misundelig; men paa det at Standen nu ikke skulde blive et Offer for disse Ufuldkommenheder, giver Viisdommen den daglig en tilstrækkelig Nøysomhed.

☒ Cleon.

☒ Ach! lykkelige Solim! du opvækker min Misundelse. Min Rigdom er mig til Byrde. Jeg vilde gjerne give den bort, for at nyde nogle af dine Fornemmelser. De fortryller mig. Dine Lærdomme opbygger og hendrager mig. Lad mig blive Solim! og kiereste Solim! vær du Cleon

☒ Solim.

☒ Herre! det passer sig ikke paa din høye Siæl, at vilde dette Skifte. — Dine Lemmer ere vandte til den kielne Magelighed; din Aand vilde svimle i sine Bedrøvelser. Naar den var sluppen ud af Overflødigheden, sit Element, da vilde den omskiftede, den forlegne Solim snart leede efter den lykkelige, den rige Cleon, og den

16

☒ forvandlede Cleon vilde væmmes ved at vende om til sin forrige Hytte med sin Bettel-Stav i Haanden.

☒ Cleon

☒ Lær mig da, at faae dine Fornemmelser og Begreber, min Solim, saa vil jeg som en nye Cleon benytte mig af dem.

☒ Solim.

☒ Vil du imellemstunder møde mig ved denne Busk, saa vil vi begge, med vore Taler, ære, ophøye og velsigne Verdens Herre.